

Sygn. akt II Ca 1226/19

POSTANOWIENIE

Dnia 14 lutego 2020 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący: **Sędzia SO Cezary Klepacz (spr.)**

Sędziowie: **SO Beata Piwko**

SO Rafał Adameczyk

Protokolant: sekretarz sądowy Beata Wodecka

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 10 lutego 2020 r. sprawy

z wniosku A. M.

z udziałem (...) SA w L.

o ustanowienie służebności przesyłu

na skutek apelacji wnioskodawczynie od postanowienia Sądu Rejonowego w Jędrzejowie

z dnia 14 czerwca 2019 r., sygn. akt I Ns 236/17

postanawia: oddalić apelację.

Sygn. akt II Ca 1226/19

UZASADNIENIE

We wniosku z 8 maja 2017 r. A. M. domagała się ustanowienia na rzecz (...) SA w L. służebności przesyłu zapewniającej korzystanie z linii energetycznych na położonej w J. nieruchomości wnioskodawczynie, oznaczonej jako działka nr (...), za jednorazowym wynagrodzeniem w kwocie 16.594,47 zł, podając w uzasadnieniu, że urządzenia te zostały wybudowane bez podstawy prawnej.

Uczestnik wnosił o oddalenie tego żądania, podnosząc zarzut zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu, a polegającej na prawie korzystania z nieruchomości wnioskodawczynie w zakresie istniejących tam linii energetycznych.

Postanowieniem z 14 czerwca 2019 r., sygn. akt I Ns 236/17, Sąd Rejonowy w Jędrzejowie oddalił wniosek (pkt I) i zasądził od wnioskodawczynie na rzecz uczestnika 548 zł tytułem kosztów postępowania.

Sąd ten dokonał następujących ustaleń:

Nieruchomość oznaczona jako działka nr (...) położona jest w J. i stanowi własność A. M., która nabyła ją w dniu 12 kwietnia 2008 r. darowizną od ojca, ten zaś stał się właścicielem na mocy aktu własności ziemi nr (...) z dnia 19 sierpnia 1981 r.

Na nieruchomości tej, dla której Sąd Rejonowy w Jędrzejowie prowadzi księgę wieczystą nr (...), nie ma żadnych zabudowań, jest to pole uprawne, na którym znajdują się, bez słupów, fragmenty dwóch linii energetycznych:

- średniego napięcia 15 kV (...) 1 J.-N.”,

- średniego napięcia 15kV (...) 1 J. - (...), tj. radiolatarnia niezbędna do obsługi korytarza lotniczego biegnącego w pobliżu (ułatwia nawigację samolotów).

Pierwsza z tych linii została wybudowana w 1975 r., a druga – w 1969 r. Obie były modernizowane w 1977 roku, ale bez zmiany ich przebiegu na działce wnioskodawczyni.

Wymienione linie energetyczne cały czas są użytkowane zgodnie z przeznaczeniem, a znajdowały się one w posiadaniu:

- od 1958 r. Zakładów (...) w R.,

- od 1989 r. przedsiębiorstwa państwowego Zakład (...) w S.,

- od 1993 r. jednoosobowej spółki Skarbu Państwa pod nazwą „Zakłady (...) w S.”,

- od 2007 r. jako aport do (...) spółki z o. o w S.,

- od 2010 r. spółki będącej uczestnikiem postępowania, która przejęła tą poprzednią.

Urządzenia usytuowane na nieruchomości wnioskodawczyni pozostają w związku z urządzeniami (...) 1 J. znajdującymi się na działkach o numerach: 76, 77 i 81 położonych w tym mieście. Stanowią one własność Skarbu Państwa, ale od 5 grudnia 1990 r. pozostają w użytkowaniu wieczystym uczestnika (wcześniej jego poprzedników prawnych), któremu przysługuje również prawo własności istniejących tam budynków.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał wniosek za bezzasadny.

W pierwszej kolejności dokonano analizy zagadnienia, czy przed wprowadzeniem do kodeksu cywilnego przepisów regulujących służebność przesyłu (obowiązujących od 3 sierpnia 2008 r.) możliwe było nabycie przez zasiedzenie służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu na rzecz nieruchomości władnącej wchodzącej w skład przedsiębiorstwa, podnosząc że za taką konstrukcją prawną opowiada się orzecznictwo, a jej przyjęcie oznacza, iż bieg trzydziestoletniego terminu zasiedzenia, poczynając od 31 października 1975 r. (data zapisania obu linii w księdze majątkowej ówczesnego przedsiębiorstwa energetycznego), zakończył się przed pojawieniem się w prawie polskim służebności przesyłu.

Nikt nie kwestionował, że wskazana linia energetyczna została wybudowana poprzez proste wejście na cudzy grunt. Nie przeprowadzono wtedy żadnego postępowania administracyjnego celem wywłaszczenia, nie zakupiono także tych gruntów, a mając na uwadze standardy postępowania ówczesnej administracji i podmiot uprawniony (osoby fizyczne), z prawdopodobieństwem granicznym z pewnością można stwierdzić, że nikt wtedy nie utrudniał sobie pracy takimi skomplikowanymi zabiegami, tym bardziej, że grunt miał charakter rolniczy, zatem nie wystąpiła żadna kolizja z zabudową.

Nieruchomość została faktycznie „obciążona” urządzeniami energetycznymi.

Zgodnie z art. 292 k.c., przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie stosuje się odpowiednio do nabycia służebności gruntowej polegającej na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia, a przepis art. 172 § 1 k.c. stanowi, że posiadacz nieruchomości niebędący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada nieruchomość nieprzerwanie od lat dwudziestu jako posiadacz samoistny, chyba że uzyskał posiadanie w złej wierze (zasiedzenie). Po upływie lat trzydziestu posiadacz nieruchomości nabywa jej własność, choćby uzyskał posiadanie w złej wierze (art. 172 § 2 k.c.).

Z kolei art. 352 § 1 k.c. stanowi, że kto faktycznie korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności jest jej posiadaczem. Tym natomiast, zgodnie z art. 336 k.c., jest zarówno ten, kto nią faktycznie włada jak właściciel (posiadacz samoistny), jak i ten, kto nią faktycznie włada jak użytkownik, zastawnik, najemca, dzierżawca lub mający inne prawo z którym łączy się określone władztwo nad cudzą rzeczą (posiadacz zależny).

Jest bezsporne, że najpóźniej od 31 października 1975 r. Skarb Państwa stał się podmiotem dysponującym w zakresie służebności nieruchomością należącą obecnie do wnioskodawczyni, a władztwo to miało charakter posiadania samoistnego, przy uwzględnieniu odpowiedniego stosowania przepisów o zasiedzeniu (art. 292 k.c.), natomiast przedsiębiorstwo państwowe Zakłady (...) było dzierżycielem, zgodnie z obowiązującym wówczas art. 128 k.c.

Treść ostatnio powołanego przepisu uległa zmianie z dniem 1 lutego 1989 r., od kiedy własność ogólnonarodowa (państwowa) przysługiwała Skarbowi Państwa albo innym państwowym osobom prawnym, co nie oznaczało jednak automatycznego uwłaszczenia państwowych osób prawnych, biorąc pod uwagę treść art. 2 ustawy z dnia 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami i wywłaszczaniu nieruchomości.

Jeżeli Państwo nie dysponowało tytułem prawnym na daną nieruchomość, to ono było jej posiadaczem samoistnym, a przedsiębiorstwo państwowe, jako dzierżyciel, zastępowało jedynie Skarb Państwa we władaniu rzeczą. Przy spełnieniu przesłanek zasiedzenia, własność nieruchomości lub służebność nabywał wyłącznie Skarb Państwa.

W realiach rozpoznawanej sprawy zasiedzenie służebności gruntowej biegło więc najpóźniej od 31 października 1975 r. na rzecz Skarbu Państwa.

Rzeczą uczestnika postępowania było wykazanie po pierwsze, że jest on następcą prawnym podmiotu (zapewne przedsiębiorstwa państwowego) będącego najpierw dzierżycielem linii, a po zmianie przepisów posiadaczem służebności, po drugie zaś, że pomiędzy tymi jednostkami nastąpiło przeniesienie posiadania w rozumieniu art. 176 § 2 k.c.

Pierwsza przesłanka została spełniona, albowiem przedstawione dokumenty (k.119-188) potwierdzają, że uczestnik jest sukcesorem podmiotu będącego dzierżycielem linii energetycznych w 1975 r.

Z kolei z dniem 1 lutego 1989 r., po zmianie art. 128 k.c., państwowe osoby prawne uzyskały możliwość nabywania także nieruchomości na własny rachunek (art. 199 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 roku o gospodarce nieruchomościami), chociaż nie oznacza to automatycznego nabycia przez państwowe osoby prawne znajdującego się w ich dyspozycji mienia stanowiącego własność Skarbu Państwa. Znalazło to szczegółowe rozwiązanie w art. 2 powołanej ustawy z dnia 29 września 1990 roku i art. 200 cyt. ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. w postaci szczegółowego trybu postępowania administracyjnego kończącego się wydaniem decyzji administracyjnej stanowiącej wyłączny i zarazem niezbędny tytuł nabycia własności.

Posiadanie służebności oznacza faktyczne korzystanie z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności, które rozciąga się na nieruchomość i jej części składowe, a jeśli te stanowią prawa związane z własnością, to posiadacz nieruchomości uprawniony jest do posiadania służebności z nią związanych. Przeniesienie posiadania nieruchomości władnącej powoduje zatem przeniesienie posiadania służebności i jest wystarczającym tytułem legitymującym do wykonywania posiadania w granicach, w jakich nastąpiło to przeniesienie.

Nieruchomość władnąca, na której znajduje się stacja energetyczna nadrzędna nad urządzeniami na działce wnioskodawczyni położona jest w J., a objęta księgą wieczystą (...).

Zakłady (...) w S. nabyły prawo użytkowania wieczystego tego gruntu i własność budynków na mocy decyzji Wojewody (...) z 6 listopada 1997 r.

Z mocy samego prawa (art. 50 k.c.) akt ten objął także posiadanie służebności.

Jednocześnie, mając na uwadze przesłanki tzw. uwłaszczenia państwowych osób prawnych (zarząd operacyjny nieruchomości stanowiącej własność Skarbu Państwa na dzień 5 grudnia 1990 roku), doszło do przeniesienia posiadania w rozumieniu art.176 k.c.

Zakłady (...) w S. prawa nabyte na mocy powołanej decyzji wniosły aportem do Spółki będącej uczestnikiem postępowania, a razem z nimi posiadanie służebności jako ich części składowej.

Kwestię przeniesienia posiadania regulują zresztą przepisy art.348-351 k.c., w szczególności art. 351 k.c. i nie można automatycznie wykluczać ich zastosowania w stosunkach pomiędzy Skarbem Państwa i przedsiębiorstwem państwowym.

Skoro uczestnikowi przysługuje skuteczne uprawnienie do władania rzeczą w postaci służebności gruntowej nabytej przez zasiedzenie najpóźniej w 2005 r. przez jego poprzednika prawnego, to wniosek o ustanowienie służebności przesyłu podlega oddaleniu.

Mając na uwadze orzecznictwo Sądu Najwyższego, które nie wymaga wskazywania nieruchomości władnącej w stanach faktycznych analogicznych do tego rozpatrywanego, Sąd Rejonowy podniósł, co następuje:

Instytucja tzw. „uwłaszczenia” państwowych osób prawnych dotyczyła w pierwszej kolejności nieruchomości i praw z nimi związanych.

Kwestię innych składników majątkowych regulował pierwotnie art. 42 ust. 2 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych, który stanowił, że przedsiębiorstwo, gospodarując wydzielonym mu i nabytym mieniem stanowiącym część mienia ogólnonarodowego, zapewnia jego ochronę, a został on zmieniony ustawą z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw, uzyskując brzmienie: „Przedsiębiorstwo, gospodarując wydzielonym mu i nabytym mieniem, zapewnia jego ochronę”.

Z dniem wejścia w życie tej regulacji (7 stycznia 1991 r.) nastąpiło nabycie własności składników mienia przedsiębiorstwa państwowego w postaci ruchomości, a zatem także związanego z ich użytkowaniem posiadania działki nr (...), należącej obecnie do A. M.. Istniejące tam urządzenia były bowiem podłączone do głównego punktu zasilania usytuowanego na nieruchomości położonej w J., stanowiąc ruchomości (art. 49 § 1 k.c.).

Oznaczało to jednocześnie przeniesienie posiadania służebności ze Skarbu Państwa na rzecz poprzednika prawnego uczestnika, które miało charakter ustrojowy – nastąpiło na podstawie przepisów zmieniających dotychczasowe funkcjonowanie przedsiębiorstw państwowych, których majątek, w nowych warunkach polityczno-ekonomicznych, miał służyć do prowadzenia przez nie dalszej działalności gospodarczej w innej formie prawnej.

Sąd pierwszej instancji podniósł, że należy odróżnić służebność przesyłu od służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu. Ta ostatnia mieści się w pojemnej formule art. 285 k.c., a zatem stosuje się do niej art. 292 k.c.

O kosztach postępowania, na które składa się wynagrodzenie pełnomocnika uczestnika w kwocie 480 zł i opłata od pełnomocnictwa 4 x 17 zł, orzeczono na podstawie art. 520 § 3 k.p.c., wobec sprzeczności interesów wnioskodawczyni i uczestnika.

Apelację od tego orzeczenia złożyła wnioskodawczyni, zarzucając naruszenie:

1. art. 2, art. 21 ust. 1 i 2, art. 64 ust. 2 i 3 oraz art. 31 ust. 1 i 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej poprzez stwierdzenie w drodze wykładni, że art. 292 w zw. z art. 285 k.c. pozwala na zasiedzenie służebności gruntowej o treści służebności przesyłu;
2. art. 1 Protokołu numer (...) do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, w szczególności przyjęcie, że może nastąpić zasiedzenie służebności na działce

wnioskodawczyni, gdy ograniczenie jej własności nie jest dokonane w interesie publicznym, a jest niezgodne z prawem polskim i zasadami prawa międzynarodowego, bowiem nie zasądzone żadnego ekwiwalentnego wynagrodzenia za to ograniczenie na rzecz wnioskodawczyni;

3. artykułów: 7, 172, 292, 352 i 305⁴ k.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, w szczególności przyjęcie, że poprzednik prawny uczestnika uzyskał posiadanie służebności w złej wierze 31 października 1975 r., choć po uwłaszczeniu przedsiębiorstwa nie uzyskał żadnego tytułu prawnego do korzystania z nieruchomości wnioskodawczyni;

4. artykułów: 292, 305⁴, 352 § 2, 176 § 1, 340 k.c. oraz artykułów: 5 ust. 3 i 4 ust. 1 pkt 2) ustawy z dnia 5 lutego 1993 r. o przekształceniach własnościowych niektórych przedsiębiorstw państwowych o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa (Dz. U. z 1993 r., nr 16, poz. 69 ze zm.) poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, w szczególności przyjęcie, że uczestnik i jego poprzednicy prawni wykazali się nieprzerwanym ciągiem przeniesienia posiadania urządzeń energetycznych i służebności przesyłu, gdy z materiału dowodowego nie wynika, że pomiędzy Skarbem Państwa, a poprzednikami prawnymi uczestnika oraz pomiędzy poszczególnymi poprzednikami prawnymi uczestnika doszło do nieprzerwanego ciągu przeniesień posiadania linii energetycznych objętych wnioskiem i posiadania służebności gruntowej, albowiem zgromadzone dokumenty dotyczą jedynie przekształceń własnościowych uczestnika i jego poprzedników prawnych w ramach sukcesji singularnej;

5. art. 609 § 1 i art. 510 § 1 k.p.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że uczestnik miał interes prawny w podniesieniu zarzutu nabycia służebności przesyłu.

Wskazując na to, wniesiono o zmianę zaskarżonego postanowienia i uwzględnienie w całości wniosku o ustanowienie służebności przesyłu, w tym zasądzenie od uczestnika na rzecz A. M. wynagrodzenia za to w kwocie 16.412 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie oraz zasądzenie na rzecz wnioskodawczyni kosztów postępowania, ewentualnie – uchylenie postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego oraz zasądzenie od uczestnika na rzecz wnioskodawczyni kosztów postępowania za obie instancje.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna.

Mimo że przed wejściem w życie w dniu 3 sierpnia 2008 r. art. 305¹-305⁴ k.c., zgodnie z ustawą z dnia 30 maja 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 116, poz. 731), przepisy nie przewidywały wprost służebności przesyłu, to jak wynika z ugruntowanego orzecznictwa, w tym uchwały Sądu Najwyższego z 7 października 2008 r., III CZP 89/08, LEX nr 458125, także przed ustawowym uregulowaniem tej służebności dopuszczalne było nabycie w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu. Nabycie takie, jak wskazał Sąd Najwyższy, następuje przez przedsiębiorcę, a nie właściciela nieruchomości władnącej, która to kategoria prawna przy instytucji służebności przesyłu w ogóle nie występuje. Stanowisko to zostało potwierdzone w uchwale Sądu Najwyższego z 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013/12/139, zgodnie z którą, przed wejściem w życie art. 305¹-305⁴ k.c. dopuszczalne było nabycie w drodze zasiedzenia na rzecz przedsiębiorcy służebności odpowiadającej treścią służebności przesyłu. Jak wskazał zaś Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z 15 czerwca 2016 r., II CSK 639/15, LEX nr 2075706, w odniesieniu do służebności przesyłu należy wyraźnie oddzielić dwie konstrukcje: służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu, która mogła zostać nabyta przez zasiedzenie przed dniem 3 sierpnia 2008 r. oraz służebności przesyłu. Oba prawa mają analogiczną treść oraz pełnią te same funkcje, ale nie można ich utożsamiać. Odmienna jest przede wszystkim ich podstawa prawna – art. 145 i 292 k.c. oraz art. 305¹-305⁴ k.c. Jeżeli zatem okres zasiedzenia wymagany do zasiedzenia służebności upłynął przed dniem 3 sierpnia 2008 r., to posiadacz nabywał służebność odpowiadającą treści służebności przesyłu. Nadto z wyroku Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2008 r., II CSK 389/08, LEX nr 484715, wynika dopuszczalność ustalenia faktu

nabycia prawa, w tym służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu, przez zasiedzenie w innej sprawie, niż postępowanie o zasiedzenie. W uchwale z 23 marca 2016 r., III CZP 101/15, LEX nr 2005762, Sąd Najwyższy wskazał, że w sprawie z wniosku właściciela nieruchomości o ustanowienie służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu sąd może rozpoznać zarzut posiadacza urządzeń przesyłowych, że służebność została nabyta przez zasiedzenie przez jego poprzednika prawnego, niebiorącego udziału w sprawie.

Przy ocenie posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności trzeba mieć na uwadze, co podkreślił Sąd Najwyższy m.in. w wyroku z 31 maja 2006 r., IV CSK 149/05, LEX nr 258681 i postanowieniu z 13 października 2011 r., V CSK 502/10, LEX nr 1096048, że zgodnie z art. 292 k.c. do nabycia służebności gruntowej przez zasiedzenie stosuje się przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie jedynie odpowiednio. Zgodnie z art. 352 k.c., kto faktycznie korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności, jest posiadaczem służebności, a do posiadania służebności przepisy o posiadaniu rzeczy stosuje się tylko odpowiednio. Przy ocenie posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności gruntowej chodzi o faktyczne korzystanie z gruntu w takim zakresie i w taki sposób, w jaki czyniłaby to osoba, której przysługuje służebność, zaś władanie w zakresie służebności gruntowej kwalifikuje się, zgodnie z art. 336 k.c., jako posiadanie zależne. Posiadanie służebności nie musi być wykonywane w sposób ciągły, lecz stosownie do potrzeb, tak jak ma to miejsce w przypadku służebności przesyłu.

Zgodnie z art. 285 § 1 k.c., nieruchomość można obciążyć na rzecz właściciela innej nieruchomości prawem, którego treść polega bądź na tym, że właściciel nieruchomości władnącej może korzystać w oznaczonym zakresie z nieruchomości obciążonej, bądź na tym, że właściciel nieruchomości obciążonej zostaje ograniczony w możliwości dokonywania w stosunku do niej określonych działań (służebność gruntowa). Stosownie do treści art. 292 k.c., służebność gruntowa może być nabyta przez zasiedzenie, jeżeli polega na korzystaniu z trwałego i widocznego urządzenia; przepisy o nabyciu w drodze zasiedzenia stosuje się odpowiednio. Urządzenie to ma odpowiadać treści służebności pod względem gospodarczym. Chodzi tu o odpowiednie urządzenie materialne, umożliwiające korzystanie z cudzej nieruchomości w zakresie służebności, wykonane na obcej nieruchomości lub co najmniej wkraczające w jej sferę.

Nie budzi wątpliwości, że nabycie służebności gruntowej przez zasiedzenie następuje kosztem uprawnień właściciela nieruchomości obciążonej (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z 7 marca 2002 r., II CKN 160/00, LEX nr 54477), przy czym, jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z 4 października 2006 r., II CSK 119/06, LEX nr 447190, korzystanie z nieruchomości obciążonej w oznaczonym zakresie nie pozbawia właściciela nieruchomości obciążonej uprawnień wynikających z art. 140 k.c. W wyroku z 25 maja 1999 r., SK 9/98, OTK – Zbiór Urzędowy 1999, nr 4, poz. 78, Trybunał Konstytucyjny uznał przewidujący zasiedzenie służebności gruntowych przepis art. 292 k.c. za zgodny z art. 64 ust. 3 Konstytucji RP. Uwzględniając także art. 31 ust. 3 Konstytucji, Trybunał wyjaśnił, że regulacja wynikająca z art. 292 k.c. nie pozbawia właściciela uprawnień do korzystania z nieruchomości ani nie wyklucza możliwości rozporządzania nią, co sprawia, iż regulacji tej nie można zarzucić naruszenia istoty prawa własności.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z 15 kwietnia 2011 r., III CZP 7/11, LEX nr 897712, przypomniał, że zasiedzenie jest instytucją, której funkcja, mówiąc najogólniej, polega na uporządkowaniu sytuacji prawnej przez usunięcie długotrwałej, wynikającej z niedochodzenia swych praw przez właściciela, niezgodności pomiędzy stanem posiadania a stanem prawnym (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z 14 grudnia 2005 r., SK 61/03, OTK-A 2005, nr 11, poz. 136, i z 25 maja 1999 r., SK 9/98, OTK 1999, nr 4, poz. 78). Służy ono zatem zapewnieniu porządku publicznego, jego bezpieczeństwu.

Okoliczność, że nabycie własności rzeczy przez posiadacza kosztem właściciela jest w razie ziszczenia się przesłanek zasiedzenia usprawiedliwione ochroną porządku publicznego, pozwala uznać przepisy o zasiedzeniu, mimo iż nie przewidują one dla właściciela rekompensaty utraconej własności, za zgodne z art. 31 ust. 3 Konstytucji, stanowiącym, iż ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób.

Podobnie według wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 30 sierpnia 2007 r. w sprawie J.A. P. (O.) Ltd v. (...) U. K., nr (...) (LEX nr 292787, (...)) regulacje przewidujące nabycie własności nieruchomości kosztem dotychczasowego właściciela w wyniku niezakwestionowanego długoterminowego posiadania, służąc uregulowaniu sposobu korzystania z własności zgodnie z interesem powszechnym, nie narusza art. 1 Protokołu nr (...) do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1995 r. Nr 36, poz. 175 zm.). Nie budzi więc wątpliwości brak racji uzasadniających przyznanie byłemu właścicielowi przeciwko posiadaczowi, który stał się w wyniku zasiedzenia właścicielem, jakiegokolwiek roszczenia o zwrot wartości rzeczy.

Bezasadne są zatem zarzuty apelacji co do naruszenia prawa materialnego, w tym przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i art. 1 Protokołu numer (...) do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, wykładni art. 292 w zw. z art. 285 k.c. (w zw. z art. 172 k.c.) dopuszczającej możliwość nabycia w drodze zasiedzenia przed 3 sierpnia 2008 r. służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu (por. wyrok Sądu Najwyższego z 12 stycznia 2012 r., II CSK 258/11, LEX nr 1125088).

W postanowieniu z 26 lipca 2012 r., II CSK 752/11, LEX nr 1218185, Sąd Najwyższy stwierdził, że świadomość wybudowania urządzenia przesyłowego, fizyczna możliwość stwierdzenia jego obecności i możliwość zapoznania się z mapami dokumentującymi jego przebieg mogą w okolicznościach konkretnej sprawy spełniać przewidziane w art. 292 k.c. wymogi nabycia służebności odpowiadającej treścią służebności przesyłu.

Znajdujące się na położonej w J. działce gruntu, oznaczonej nr 74/1, stanowiącej własność A. M., fragmenty dwóch linii energetycznych: średniego napięcia 15 kV (...) 1 J.-N.” i średniego napięcia 15kV (...) 1 J. - (...), tj. radiolataria niezbędna do obsługi korytarza lotniczego biegnącego w pobliżu stanowią trwałe i widoczne urządzenia w rozumieniu art. 292 k.c., nieprzerwane korzystanie z których od chwili, kiedy zostały wybudowane i przekazane do eksploatacji w 1975 roku przez poprzedników prawnych uczestnika postępowania i niego samego, stanowiło dla właściciela nieruchomości wyraźne ostrzeżenie, że może to prowadzić do uzyskania odpowiedniej służebności przez zasiedzenie.

Mimo że do 1989 r. obowiązywała zasada jednolitej własności państwowej (art. 128 k.c.), zgodnie z którą państwowe jednostki organizacyjne wykonywały jedynie uprawnienia wynikające z własności państwowej, to jednak, jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z 12 stycznia 2012 r., IV CSK 183/11, LEX nr 1130302, nie ma żadnych podstaw do przyjęcia, że posiadanie służebności przesyłowej przez przedsiębiorstwo państwowe przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej Kodeks cywilny z 1989 r. nie było posiadaniem w rozumieniu art. 352 § 1 k.c. i nie mogło prowadzić do zasiedzenia. Jeżeli zatem przed dniem wejścia w życie noweli z dnia 31 stycznia 1989 r. przedsiębiorstwo państwowe korzystało bez tytułu prawnego z nieruchomości niepaństwowej, w zakresie wynikającym z konieczności wykonywania obsługi i eksploatacji urządzeń przesyłowych, to przedsiębiorstwo takie uznać należy za posiadacza służebności podobnej do służebności przesyłu (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z 21 maja 2015 r., IV CSK 468/14, LEX nr 1767490).

Z dniem 1 lutego 1989 r. państwowe osoby prawne uzyskały zdolność prawną w zakresie nabywania składników majątkowych na własność, chociaż uchylene z dniem 1 października 1990 r. art. 128 k.c. nie doprowadziło ex lege do uwłaszczenia przedsiębiorstw państwowych mieniem Skarbu Państwa, które dotąd znajdowało się w ich zarządzie. W uchwale składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 18 czerwca 1991 roku, III CZP 78/01, OSNC 1991/10-12/118, której nadano charakter zasady prawnej, wywiedziono, że do chwili wejścia w życie z dniem 7 stycznia 1991 r. ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. z 1991 r., nr 2, poz. 6) obowiązywał art. 42 ust. 2 ustawy z dnia 25 września 1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (tekst jedn.: Dz. U. z 1987 r., nr 35, poz. 201), z którego wynikało, że każdy składnik majątkowy przedsiębiorstwa państwowego – zarówno wydzielony mu przy utworzeniu, jak i nabyty w toku jego działalności – stanowił mienie ogólnonarodowe, które pozostawało „w dyspozycji” tego przedsiębiorstwa. W dniu 7 stycznia 1991 r. przepis uzyskał nowe brzmienie, a jednocześnie uchylono art. 42 ust. 3 tej ustawy, co zdaniem Sądu Najwyższego doprowadziło z dniem jego wejścia w życie do przekształcenia stosunków prawnych powodujących następstwo prawne przedsiębiorstw państwowych wobec innego niż nieruchomości mienia Skarbu Państwa pozostającego dotychczas w jego zarządzie.

Dopuszczalne jest zaliczenie do okresu posiadania służebności odpowiadającej treścią służebności przesyłu okresu posiadania przez Skarb Państwa przed dniem 1 lutego 1989 r., jeżeli nastąpiło przeniesienie posiadania w postaci przewidzianej w art. 348-351 (por. wyrok Sądu Najwyższego z 13 października 2011 r., V CSK 502/10 i postanowienia tego Sądu: z 28 marca 2012 r., V CSK 181/11, LEX nr 1215463 i z 20 września 2013 r., II CSK 10/13, OSP 2015, z. 2, poz. 17).

Precyzując ustalenia Sądu Rejonowego co do powstania państwowego przedsiębiorstwa energetycznego i jego dalszych przekształceń, należy podnieść, co następuje:

Na mocy zarządzenia nr 229 Ministra Górnictwa i Energetyki z 25 listopada 1958 r. utworzono przedsiębiorstwo państwowe Zakłady (...) z siedzibą w R., które połączono z przedsiębiorstwami podległymi (...)

Zarządzeniem nr 2/O. Ministra Górnictwa i Energetyki z 14 lutego 1985 r. doszło do zmiany nazewnictwa przedsiębiorstwa Zakłady (...) z siedzibą w R. na Wschodni O. Energetyczny z siedzibą w R..

Na mocy zarządzenia nr 6/O. Ministra Górnictwa i Energetyki z 22 kwietnia 1985 r. utworzono przedsiębiorstwo państwowe pod nazwą Wschodni O. Energetyczny z siedzibą w R., w skład którego wszedł m.in. Zakład (...).

Zarządzeniem nr (...) Ministra Przemysłu z 16 stycznia 1989 r. utworzono przedsiębiorstwo państwowe Zakład (...) z siedzibą w S., które z dniem 12 lipca 1993 r. zostało podzielone w celu wniesienia przez Skarb Państwa zorganizowanej części jego mienia do (...) SA z siedzibą w W. i ostatecznie przekształcone w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa pod nazwą Zakład (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w S.. W 1995 roku Zakład ten przyjął nazwę Zakłady (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w S. ((...) SA).

W dniu 7 grudnia 2006 r. zawiązano (...) spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. przeznaczoną docelowo do realizacji zadań operatora systemu dystrybucyjnego. W dniu 22 czerwca 2007 r. zmieniono jej nazwę na Zakłady (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S. ((...) spółka z o.o.).

W dniu 30 czerwca 2007 r. w (...) SA zakończono proces związany z prawnym wydzieleniem operatora systemu dystrybucyjnego ((...)), zgodnie z wymogami ustawy – Prawo energetyczne. (...) SA wniósł aportem do (...) spółki z o.o. zorganizowaną część przedsiębiorstwa (Przedsiębiorstwo (...)) związaną ze świadczeniem usług dystrybucji energii elektrycznej oraz wykonywaniem zadań operatora systemu dystrybucyjnego, w wyniku czego od 1 lipca 2007 r. (...) spółka z o.o. pełni funkcję niezależnego operatora systemu dystrybucyjnego.

W dniu 6 sierpnia 2008 r. nastąpiła zmiana nazwy Zakładów (...) spółka z o.o. z siedzibą w S. na (...) spółka z o.o. z siedzibą w S..

Dnia 31 sierpnia 2010 r., w wyniku konsolidacji Spółek (...) w ramach (...) SA, nastąpiło połączenie (...) SA z siedzibą w S. (jako spółki przejmowanej) z (...) SA z siedzibą w L. (jako spółką przejmującą). Do Krajowego Rejestru Sądowego został jednocześnie wpisany oddział tego podmiotu – (...) SA Oddział S..

Uczestnik postępowania wykazał złożonymi do akt sprawy dokumentami zarówno zakres, jak i sposób dokonywania zmian strukturalnych przedsiębiorstw energetycznych, wynikających z ustawy z dnia 5 lutego 1993 r. o przekształceniach własnościowych niektórych przedsiębiorstw państwowych o szczególnym znaczeniu dla gospodarki Państwa (Dz. U. nr 16, poz. 69 ze zm.). Ustawa ta określała zakres następstwa prawnego spółek akcyjnych powstałych w wyniku przekształcenia przedsiębiorstw państwowych. Następstwem prywatyzacji państwowych przedsiębiorstw energetycznych dokonywanej w oparciu o obowiązujące ówczesne akty prawne, polegającej na powstaniu w miejsce przedsiębiorstw państwowych jednoosobowych spółek Skarbu Państwa, które wstępowały w ich prawa i obowiązki, była sukcesja uniwersalna częściowa (tak Sąd Najwyższy w uchwale z 19 maja 1992 r., III CZP 49/92, OSNC 1992/11/200 i wyroku z 8 grudnia 2000 r., I CKN 324/00, OSNC 2001/6/96). W orzecznictwie i doktrynie przyjmuje się, że skutek ten dotyczył wszystkich praw składających się na przedsiębiorstwo, choćby nie były wskazane w czynności (akcie administracyjnym) jako jego składniki, także jeżeli strony nie uświadamiały sobie ich

istnienia czy przynależności do przedsiębiorstwa. Skutek ten dotyczył bez wątpienia także służebności gruntowych, służebności przesyłu czy też służebności zbliżonych do służebności przesyłu. Charakter tego rodzaju służebności oraz ich funkcjonalne powiązanie z działalnością przesyłową oznaczają, że dla ich przeniesienia wystarczające jest wykazanie przez nabywcę przymiotu przedsiębiorstwa przesyłowego i przejęcia całego lub zorganizowanej części dotychczasowego przedsiębiorstwa, przy czym czynności takie nie muszą indywidualnie oznaczać przenoszonych służebności, względem których przedsiębiorstwo jest podmiotem władnym (tak Sąd Najwyższy w wyroku z 7 sierpnia 2014 r., II CSK 610/13, LEX nr 1537291 i postanowieniu z 30 stycznia 2014 r., IV CSK 252/13, OSNC 2014/11/117).

Pozwała to stwierdzić, że przekształcenie przedsiębiorstwa państwowego w spółkę akcyjną na mocy aktu notarialnego z 12 lipca 1993 r. doprowadziło do przeniesienia posiadania instalacji przesyłowych z przedsiębiorstwa państwowego na jednoosobową spółkę Skarbu Państwa.

Reasumując, bieg zasiedzenia w zakresie napowietrznych linii energetycznych na nieruchomości należącej obecnie do wnioskodawcy rozpoczął się 31 października 1975 roku, kiedy zapisano obie linie w księdze majątkowej ówczesnego przedsiębiorstwa energetycznego. Z upływem 30 lat, albowiem wejście w posiadanie służebności nastąpiło w złej wierze, poprzednik prawny uczestnika postępowania, doliczając posiadanie swoich poprzedników prawnych (nie ma bowiem znaczenia, jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z 22 października 2009 roku, III CSK, 38/09, LEX nr 553699, że wskazane urządzenia energetyczne posiadały kolejno różne jednostki państwowe i żadna z nich nie była posiadaczem przez okres wymagany do nabycia prawa przez zasiedzenie, a istotne jest, czy łączny okres posiadania przez te podmioty jest wystarczający do zasiedzenia), nabył przez zasiedzenie służebność odpowiadającą treści służebności przesyłu, wobec czego bezzasadny jest wniosek właściciela nieruchomości obciążonej o ustanowienie w tym zakresie służebności przesyłu na rzecz (...) SA w L., który to podmiot ma już uprawnienie do korzystania w takim zakresie z gruntu A. M..

Mając to na uwadze, oddalono apelację na podstawie art. 385 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

SSO Beata Piwko SSO Cezary Klepacz SSO Rafał Adamczyk